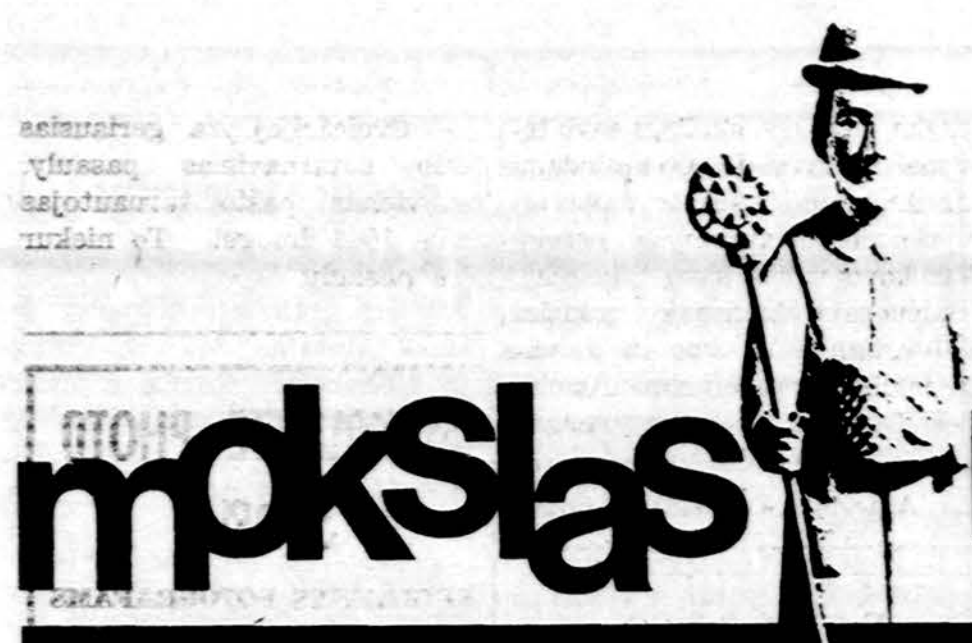

mpkslas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1979 METAI

VASARIO MĖN. 10 D. / FEBRUARY 10, 1979

PART TWO — Nr. 35 (6)

Šiame numery:

Problemos, susijusios su Vilniaus universiteto minėjimu.

Pultinevičinę istoriją baigus,

apie ją rašo Jurgis Gliauda

ir Kazimieras Barėnas.

Simto metų gyvenimas:

dailininkas Adomas Varnas pasakoja.

J. Savojo apybraiža "Nėra vietos užgoje".

A. Radžiaus lietuviškieji haiku.

Saulės užtemimo belaukiant.

Vilniaus kamerinis Amerikoje.

Kertinė Parastė

Problemos, susijusios su Vilniaus universiteto minėjimu

Vilniaus universiteto sukaktis kelia mums didesnių problemų, negu mes šiandien įstengiamė jas išspręsti. Vilniaus universitetas yra tarptautinio susidomėjimo objektas, o mes jį žiūrime kaip į beveik vien tik mums priklausančią lietuvišką reiką. Tai nereiškia, kad šis mūsų požiūris būtų neteisingas. Nesenai ir Lenkijoje buvo suorganizuotas Vilniaus universiteto minėjimas. Girdėti taipgi, kad kai kurie jėzuitų universitetai net Amerikoje domisi Vilniaus Universiteto 400 metų sukaktimi, kaip jų universitetinės veiklos pradininku. Taigi, domėjimasis Vilniaus universitetu yra didelis Vakaruose. Bet dar labiau pagrįstas tas dėmesys būtų rytuose: Gudijoje ir Ukrainoje, jei šios tautos galėtų laisvai savo nuotaikas ir pretenzijas pareikšti.

Tačiau kitą Vilniaus universiteto problemą pusę iškėlė Hamburgo laikraštis Die Welt, apie kurią mus painformavo "Dirvoje". Meskauskas gruodžio 14 ir 21 d. Die Welt iškėlė lenkams klausimą, ko jie kišasi į Vilniaus universiteto įsteigimo minėjimą, nes, kaip universitetas Vilniuje buvo steigiamas, ten nė vieno lenko nebūvo. Šis vokiečių žurnalo reaguojimas užmena patį jautriausią šios problemos bruožą. Tiksliau išsireiškiant, jis iškelia skirtumą tarp tautiškumo ir tarptautiškumo, kalbant apie Vilniaus universitetą. Aišku, kad vokiečių laikraštis Die Welt yra teisingas, perspėdamas lenkus, kad jie nelaikytų Vilniaus universiteto savo nuosavybe. Tačiau problema čia nesibaigia.

Kyla klausimas, kokia prasme Vilniaus universitetas yra lietuviškas. Vilniaus universitetas, būdamas Lietuvos širdyje, buvo pasiūlytas, (jeigu kas nesipiktintų tokiu išsireiškimu) tarptautinio lietuviškumo ugdytoju. Užtenka tik prisiminti apščiū rašytojų,

išaugusių Vilniaus universiteto itakoje, kurie, nors ne lietuviškai, rašė apie lietuviškumą taip šiltai ir net entuziastingai, kaip tik būtų galima pageidauti. Tik prisiminkim Adomą Mickevičių, Kraševskį, Slovackį, Sirokomlią ir kitus. Ir to fakto mes, ryšium su šiuo minėjimu, negalime praleisti iš akių. Mums reikia jį kaip nors apdoroti. Tačiau jo apdorojimas nėra lengvas.

Teisus yra lietuvių literatūros kritikai, kad jie nuo šių rašytojų arsiirbojo, kaip nuo nepriklausančių lietuviškai literatūrai. Tačiau negalima nuo jų atsirti, kaip nuo nepriklausančių Vilniaus universitetui ir Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos palikimui. Turint tai prieš akis, iškyla bent dvejopo lietuviškumo sąvokos klausimas. Viena lietuviškumo sąvoka yra tokia, kuri susikūrė ant lietuvių kalbos saugojimo ir puoselėjimo pagrindo, ir kita, kuri rymo ant Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos pagrindo. Šią problemą gerai suprato prof. Z. Ivinskis, sakydams, kad nepriklausomai Lietuva yra visai skirtinga sąvoka nuo Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos. Tai yra teisingas klausimo išryškėjimas, bet nėra atsakymas į jį. Tačiau šis atsakymas, ar greičiau išsiaiškinimas, yra reikalingas. Jo nesant, mes ne kartą klaidiname patys save. Taip pvz., mes dažnai kalbame apie Didžiąją Lietuvos kunigaikštiją, bet įdedame į ją nepriklausomą Lietuvos sampratą. Ir, antra vertus, kalbėdami apie nepriklausomą Lietuvą, jai norime panaudoti Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos nuopelnus.

Negalima sakyti, kad tarp šių sąvokų nėra ryšio, bet taip pat negalima sakyti, kad jos yra tapatiškos. Gal būt ryškiausiai šių sąvokų skirtumą išgyveno Maironis savo poemoje "Tarp skausmų ir garbės", šitaip išsitarimas

Du autoriai apie trečiąją

ALB. BARANAUSKUI PULTINEVIČINĘ EPOPEJĄ BAIGUS

JURGIS GLIAUDA

Albinas Baranauskas, RUDENYS IR PAVASARIAI arba Užplynių Pultinevičius namie ir svetur. Romanas, III dalis. Išeido Lietuviškos knygos klubas 1978 m. Chicagoje. Viršelis dail. V. O. Virkau. Leidinys 390 psl., kaina — 8 dol., gaunamas "Drauge".

Puošni epopėjos vardu šaukiame eilę žymių įvykių, susijusių su didvyriškais žygiais.

Taip Dabartinės lietuvių kalbos žodynas stengiasi nusakyti epopėjos prigimtį. Vadiname Albino Baranausko trijų dalių romaną "Rudenis ir pavasariai" epopėja. Išsamus ir dalykiškas to tritomo apibūdinimas. Veikalo masyvumas — 1088 puslapių — pastato tą romaną už mums eilinio ir įprasto romano formato. Per 1000 puslapių! Tai jau erdvė užsimoti! Tai jau platus laukas sėjai ir... derliui!

Nuotykių čurklės, kuklaus minoro ir saikingo mažoro oktavoje, čurlena kas mielas žingsnis, kas pasūkis plačiausiam tritomo plotyje. Tiesa, tie nuotykių nėra plakatiniai didvyriški, jie nėra vadovėliškai istoriniai. Tai "comédie humaine" sfera, pati artimiausia žmogaus dvasiai, atstunko čulptukais apsupusi žmogaus širdį. Tie nuotykių, labai vingiuotų takų, barokiškai įmantrios išvaizdos, pagauna savo nesibaigiančiais bangavimais. Tai eilinio žmogaus gyvenimo odiseja, gyvas jo gyslų pulsas, autorius šyptelėjimai ir melancholija, stebint savo nelabai jau dinamiškus, kūnu ir siela, herojus. Ir, nedrąsu tarti, pagaunamai savo herojų identifikuojant su savo psichės potekste.

Toks, tikrai toks Albinas Baranauskas atėjo į literatūrinę areną 1958 metais su savo "Sniego platumomis". Tada pavadinau savo recenziją, skirtą "Sniego platumoms", aliuziniais ir autorių: naujas ir švintintis vadas. Taip — Albino Baranausko vardas, epinio, lyrinio, filosofiško — buitinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardas — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

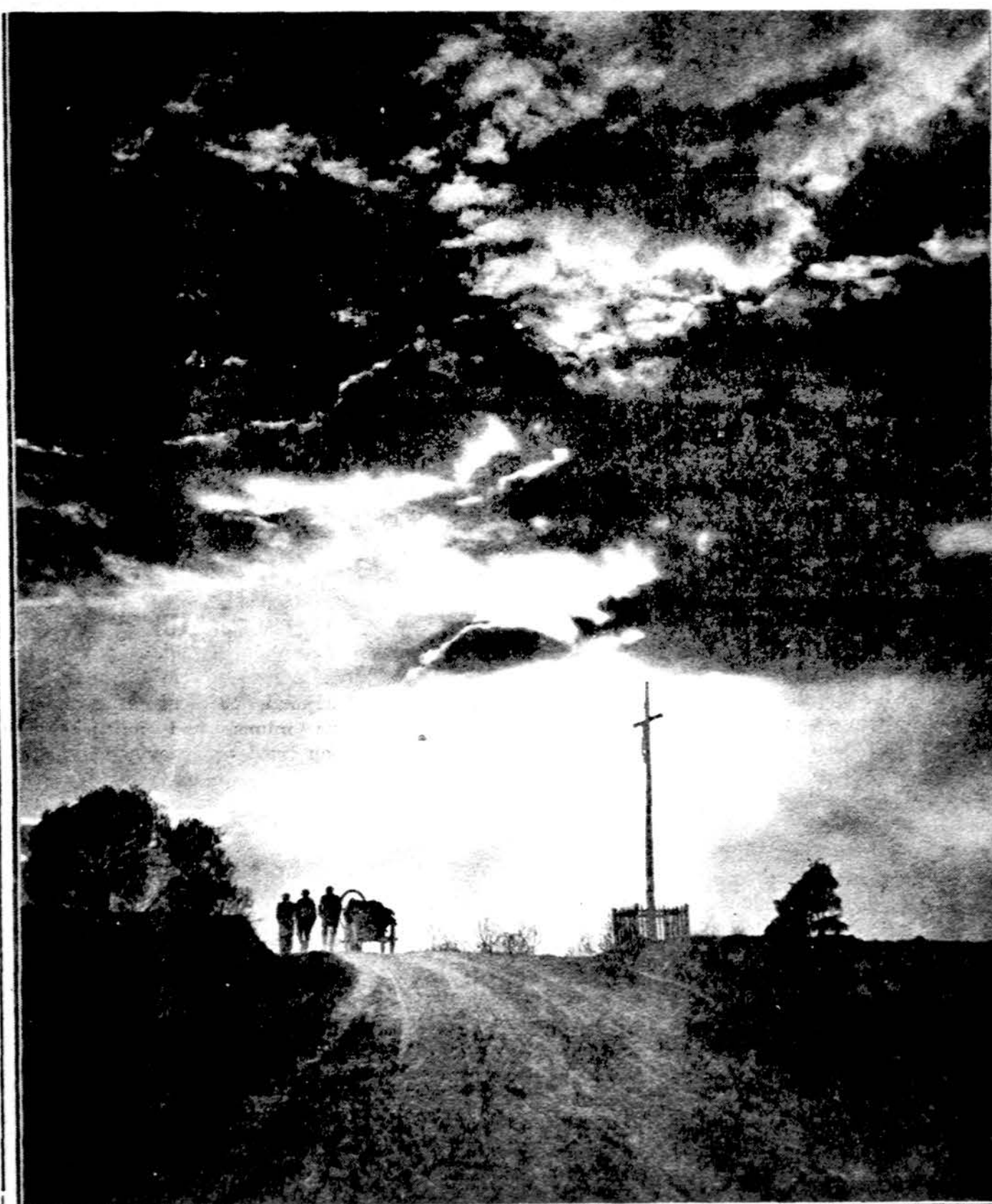
Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Lietuvos keliai

Nuotrauka K. Daugėlos

nia, lyrinio, filosofiško — buitinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardas — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

dina jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

Kazys Bradūnas enciklopediniame Baranausko aptarime vadinė jį giedriu ir spalvingu realinio ir juvelirinio realaus pasakojimo meistro vardu — švintintis vardas! Ar neužims jis dailioje lietuvių raštijoje Arkadija (neturint jokių būdų nenorime atstatyti nei Gogolio poziciją panašią vietą)?

bi savo veikėjus, kiurai juos permato ir, juos stebėdamas, neretai, čia švelnumo, ten nostalgijos, ten ir prakilnaus gailėsčio paveiktas, nejučiomis nubraukia ašarą. Tada vaizdo nuotaikos sujaukimas nusibraukia ašarą ir skaitytojas. Toks stambus žingsnis čia į ją su jos beikintančiais peizažais. Savo kūrybinės prigimties gėlmėmis jis išlieka prarastų ir atrastų Arkadijų kolumnistais. Meistro mostais autorius paverčia jo Arkadiją supančias jūras ežerėliais, ežerėlius gi geba paversti audringomis jūromis. Čia sugauna me Purgio Andriušio metoda: jo nuotykingiausia kelionė į Beržaką į kritikuoti, atsivėlgiant tik i visas aplinkybes.

Vilniaus universiteto sukaktis toms studijoms sudaro ne tik progą, bet ir neapineamą uždavinį. Prof. dr. P. Rabikauskas kaip tik yra susidomėjęs šio klausimo studijavimu. Jis Lietuvių katalikų mokslo akademijos š. m. rugsėjo pradžioje Chicagoje įvykstančiam suvažiavime ir Vilniaus universiteto 400 metų sukakties mitingui kalbės tema: "Lietuviškumo apraiškos Vilniaus akademijoje". panaudodamas naują, dar neskelbtą archyvų medžiagą. Lietuviškumą, tačiau, jis paims plačiau prasme, ne vien lietuvių kalbos prasme.

V. Bgd.

V. Bgd.

V. Bgd.

V. Bgd.

V. Bgd.

toliau epizodų ir protagonistų invazijomis. Galima ir nukirsti perpus. Skaitytojas to nė nepajus. Epizodai neturi pareinamumo. Nėra laiko ašies, nei geografinio tikrumo elementų. Taip André Malraux, įdomios literatūrinės mokyklos pradininkas, kaleidoskopiškai keitė pronažus ir geografinius elementus savo "Antimemuaruose".

Itin drasko tas vaizdavimo metodas skaitytojo dėmesį, gniuždo jo pastabumą, neleidžia jam registruoti įvykių pareinamumo ašies, kurią taip įnoringai visai lanko autorius. Prisimename J. L. Proust'o "A la recherche du temps perdu", kurį kritika sutiko su priekaištais dėl juvelirinės įvykių reinkarnacijos mozaikos. Priekaištai yra naujovės šlovė. Mūsų autorius, mobilizavęs tuizinus herojų ir aibes jų nuotykių, plukdo tą medžiagą pakaitomis atkuriamoje praetijoje, pro nuolankaus sarkazmo šydą apgyvendina juos dabartyje. Jungdamas du elementus: gogolišką ir Proust'o, jis užtikrintu žingsniu priejo prie prarasto laiko reinkarnacijos dabartyje, prie tos visad reikalaujančios didelio talento prarasto laiko gaivinimo alchemijos.

Net keista, kad matome polinkį i herojų pavardžių hibridizaciją. Tai gal sarkazmo, pašaipos, dalis. Lietuvių pavardės autorius praleidžia pro lenkinimo hibridizacijos mašiną. I tritomo puslapius, i visą jų tūkstantį, isiveržia Pultinevičiai, Makrickai, Siaurusevičiai, Mezlaveckai, Zubavičiai, Karunkėvičiai, Sulinskai, Litinskai, Kalasauskai, Kvietinskai, Mazurkevičiai, Zagrabaskai, Karapavičiai, Burinskai, Taradavičiai ir kiti. Netgi Rimvydavičiai. Tų hibridų pavardžių invazijoje paskęsta reti romano herojų lietuviškų pavardžių nešiotojai. "Rudenis ir pavasariai" turbūt pirmas mūsų romanas, kuriame tiek veikėjų su hibridizuotomis iš lietuviško kamieno pavardėmis. Ar tai buvo viena iš pastangų sugauti pašaipunišką koloritą didingai epopėjai? Ar tai buvo besąlyginis atsidavimas realybei, nes (turime gi taip galvoti) tie Užplyniai, kurie yra pagrindas romanui, buvo paskendę savo gyventojų pavardžių abrakadabroje?

Ir toks beviltiškas Užplynių vardas reikšmingai susisaukia su Petro Cvirkos beviltiško skambesio "Saulėlydžiū Nykos valčiūje". Plynė yra vieta, kur dyka, tuščia, kur gamtovaizdis nykus.

Albinas Baranauskas parinko savo herojumi vyrą "ne tokį kaip kiti" (tomas I, psl. 159). Toks pasirinkimas palengvino autoriui santykius su savo herojumi. Jis parinko, galima tarti, tipą, kurį per tris storus tomus visai ryškino čia vos pagaunamu štrichu, ten gi stambiu teptuku patepimu. Nors Pultinevičius veikalo slinktyje nesikeitė, neevoliucionavo, (Nukeita i 2 psl.)

Pultinevičinė epopėja baigus

(Atkelta iš 1 psl.)

bet vis labiau apaugo jo definicijomis, jo analize, pointilistišku jo būdo portretavimu. Tai ir padarė Pultinevičių (ir daugelį kitų) gyvais asmenimis. Dar daugiau — būdingais personažais. Literatūrinis tipas ateina gata — susipažinkite: esu toks!

Kada nors laiko turintis esėistas gal turės pagundą paimti Albino Baranausko Pultinevičių kaip išbaigtą literatūrinį tipą. Todėl, tenka galvoti, taip galvoju si ir premijavimo komisija, novatoriškai išdrįsusi atlikti unikali premijavimo dirvonuose triukšą: premijuoti pirmąjį trilogijos tomą, kada viršelyje pažymėta: Pirmoji dalis. Tada antroji dalis tik artėjo į tipografijos presus. Tada trečiasis tomas dar buvo rašomas.

Galbūt premijavimo komisija gebėjo telepatyškai pramatyti antrojo ir trečiojo tomų vertę, tas epizodų niagaras, tuos veikėjų karavonus, kurie pripildys sekančius tomus.

Gindami tokią premijavimo ekstravaganciją, tarkime, kad komisija buvo pajutusi, jog veikalas ryškina literatūrinio tipo kon-

tūrus, kas mūsųose dar retenybė, prabanga.

Keistąjį tritominio siužeto kampuotumą pastebėjo ir leidykla. Trečiojo tomo aplanke skaitytojas išpėtas: kas neišsilažė įsigyti visų trijų dalių, patariame pirkti vien trečiąją.

Antroji trilogijos dalis buvo geraširdiškai eliminuota iš eventualašaus skaitytojo finansinio investavimo. Tuo pat būdu buvo eliminuotas ir antrojo tomo turinys.

„Iš viso, tai viena knyga, kurios skaitomos, kramtant chalvą, razinkas, figas, Sv. Jono duoną, džiovintas slyvas, lietuvišką kietąjį sūrį, turkišką medų, žagarėlius, bulvių skiedreles ar namų darbo irisus“, sarkastiškai, pasitinkint skaitytojo žiaunomis ir jo gurmaniška selekcija, gundo mus, skaitytojus, Albino Baranausko knygos aplanke, įkandin sekąs dailininko V. O. Virkau ant knygos viršelio pasodintą peteliškę ant kopūsto galvos.

Ar tai Užplynių drugelis? Lietuvoje yra per 1000 peteliškių rūšių. Rusuose rašytojas Nabokovas („Lolitos“ autorius) nesunkiai nustatytų, ar Virkau nu-

Adomas Varnas

Kaimo pakluonės (aliejus)

piešė mums collaspaleno drugelį, ar euchlos cardamines porūšį? Dabar vadiname tą gražų drugelį Užplynių kopūstine, kurios grakščiai gaivina kopūstų lysvės

monotoniją, kurių nemėgsta šeiminių... Tūkstantpuslapinę pultinevičinę epopėją sutinkame su išskėtais glebiais.

jo sukurtasis Pultinevičius, bet ir tikrasis istoriškas Alb. Baranauskas, kuriam anas lygumas ir kalvas dabar turi atstoti šitas miestai ir kuris gal jautė neatsispijamą pagundą viso savo gyvenimo kelio aplinką palikti įamžintą knygose. Pirmajame tome susidūrėme su Sūdūvos ir Skvireltauno vaizdais, o šiame trečiajame, be ano amerikietiško miesto, dar ir su Bavarijos kalnais ir tarpukalnėmis. Kur gyvena, kur ejo pats rašytojas, ten ir vietos pėdsakus paliko.

Laikas apskritai yra mūsiškis su nepriklausomybės metais, okupacijomis, gaudymais, tremimais ir bėgimais. Susitinkame su ūkininkais, su valdininkais (Damiavičius), valstiešiais darbuotojais (Jankeliūnas, Brokas), amatininkais (Kukis), kariuomenės atstovais (Mingėla), prekybininkais, gimnazistais, net ir su buvusių seimų atstovais ir t.t. Sakytum, visa Lietuva susirinko į Alb. Baranausko kūrinių. Na, ne visa Lietuva, tik nemažas Sūdūvos kampas, kurio keletas atstovų po karo dar stabtelė Bavarijoje, o paskui kuriasi Skvireltaune, ten sudarydami lyg ir savo respubliką, kurioje dažnas įprastąjį darbą pakeitė kitokiu. Šitą įveikimą žiūrint, labiau įmanoma

ra kartų, o dažniau jų keliai susiduria Vokietijoje ir ypač Amerikoje. Lietuvoje jam teko iš toliau ir iš labai arti stebėti Pultinevičiaus sūnų Alfonso. Abu jaunikiškai ir pasipyksta, ir padaurys viršaitį apstojusių vieškelio taisytojų, matė jis, buvo prieš jį, ir Pultinevičius, nepatenkintas ir salpstydamasis nuo žmonos atliko, kas buvo įsakyta, ir susilaikė, ko nesitiki: žmonos didžiulės padėkos.

Tie trys dalykai turbūt galėtų labiausiai išryškinti Pultinevičiaus charakterį. Jie tokie neeiliniai to žmogaus gyvenime ir kažkaip išskiria jį iš kitų, bet reikėtų užsimoją kur nors suplanuoti erelio sparnais. Patekęs į pabėgėlių stovyklą Vokietijoje, jis yra daugiau kitų traukiamas ar stumiamas, toks, kuris klausosi, kai kiti kalba, ir atlieka uždėtą pareigą. Kai iškyla subruzdymas, ar teisingi tie, kurie reikalauja sau daugiau privilegijų, prisklausęs kalbų ir tu, kurie reikalauja, ir tu, kurie nepripažįsta nelygybės, jis gi pagaliau numoja ranka ir sumurmą: „Ne mano kiaušės, ne man pupos“. Kad jis Amerikos Skvireltaune nusipirko namelius, taip pat nebuvo kažkoks rizikingas žygis — juk daug lietuvių visuose kampuose neatsispyrė pagundai turėti savą, nepriklausomą pastogę. O kas iš tiesų ji simpatiška charakterizuoja, tai tie šykštūs keli puslapiai, vaizduojantieji, kaip jis verčiasi netekęs darbo. Durpių kasimas ar malūnininkavimas rodė jį kaip žmogų, kuris nepasitenkina kasdienybėje ir nori pasiekti šį tą daugiau, rizikuoti, bet netūnoti vietoje. Tačiau kai sunkumų užkluptas žmogus nepasiduoda ir sugeba visuose savo gyvenimo frontuose parodyti išdrąginumą, kažkaip dar mielesnis atrodo jo sugebėjimas už anas rizikas, kurių buvo imtasi, be kita ko, ne iš būtinio reikalo.

Šio paskutiniojo tomo pirmasis trečdalis skirtas papasakoti dviejų gimnazistų nuotykiams. Makrickas, tas naujas kūrinių veikėjas, lyg ir atstovaujantis pačiam rašytojui, su Pultinevičium Lietuvoje buvo susitikęs tik po-

Jos pasigendi, žinoma, ir visame veikle, kuris yra vietomis stipriau ar ir labai plonais siūlais susiūtų epizodų rinkinys. Pultinevičius, nors jį norėtum ar turėtum laikyti pagrindiniu veikėju, yra daugiau gal siūlas, kuriuo susiūta, kad šiaip taip laikytųsi ir nesubyrėtų viskas atskiromis istorijomis. Deja, šio tomo kad ir ta gimnazistų istorija su visu kūriniu tik tiek bendra teturi, kad Alfonsas yra Pultinevičiaus sūnus, o Makrickas pažįsta ne tik sūnų, bet ir tėvą. Tiek lyg ir mažoka būta.

Kai jau visas veikalas baigtas, galutinai aiškėja, kad tai ne romanas. Be abejo, ir ne atsiminimai, o šiaip daugiausia gražūs, talentingo žmogaus parašyti pasakojimai, kuriuos vienija ne Pultinevičius, o greičiau laikas, vieta ir žmonės. Vieta kadaise buvo Lietuva, paties rašytojo tėvynė su lygumomis, kalvomis ir miškeliais ir sodybomis, su miestais ir miestais. Vėliau daliai ten gyvenusių žmonių teko pasukti į Vakarus, praeiti lagerių etapą Vokietijoje ir nusėsti Amerikoje. Kai taip įveikimą žiūri, priimtinesnės darosi ir tasai skyrius, kuriame rašytojas platokai supažindina skaitytojus su amerikietiškoju Skvireltaunu. Juk ten ilgam nusėdo gal ne tik rašyto-

Nauji leidiniai

• Juozas Balčikonis, RINKTINIAI RAŠTAI. I tomas. Išleido „Mokslas“ 1978 m. Vilniuje. Redakcinė komisija: Antanas Lyberis, Vytautas Mažulis (pirm.), Kazys Ulvydas. Sudarė Aldonas Pupkis. Leidinys 408 psl.

Šiuo metu Lietuvoje, redaguojant ir leidžiant žymaus lietuvių mūsų kalbininko Juozo Balčikonio (1885-1969) raštus, atliekamas didelės reikšmės darbas. Pirmojo tomo pratarėje, be kita ko, sakoma:

„I pirmąjį „Rinktinių raštų“ tomą chronologiškai sudėti svarbiausi mokslininko lietuvių kalbos straipsniai iš leksikografijos, akcentologijos, gramatikos, kalbos kultūros, mokymo veikalų ir disertacijų recenzijos. Į raštus neįeina smulkios Balčikonio lingvistikos pastabos, taip pat dalis leksikografijos populiarinamųjų straipsnių. Iš disertacijų recenzijų atrinktos tos, kurios turi daugiau mokslinės vertės. Daug Balčikonio darbų skelbiama pirmą kartą iš rankraščių.“

„Rinktinių raštų“ I tome spausdinamas įžanginis straipsnis, kuriame aprašomas Balčikonio gyvenimas ir mokslinė veikla, apibūdinami jo darbai. Redakcijos Pastabose tomo gale pateikta bibliografinių nuorodų ir redakcinės komisijos nuomonė dėl atskirų Balčikonio teiginių. Tomas iliustruotas nuotraukomis.“

• CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No. 22. A Translation of the Complete Lithuanian Original, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ Nr. 22. Documenting the Struggle for Human Rights in Soviet-Occupied Lithuania. Today. Translation Editor: Rev. Casimir Pugevičius. Published by the Lithuanian Roman Catholic Priests' League of America, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207.

• CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No. 23.

• VILTIS, Vol. 37, No. 4. December 1978. Adresas: Viltis, P.O. Box 1226, Denver, CO 80201. Prenumerata — 8 dol.

PULTINEVIČIAUS ISTORIJS PABAIGA

K. BARĖNAS

Va, jau ir paskutinis, trečiasis, Albino Baranausko didžiojo kūrinių „Rudenys ir pavasariai arba Užplynių Pultinevičiaus namie ir svetur“ stambus tomas. Šįkart su šiokiu tokiu palengvėjimu galės atsidusti tie pirmųjų tomų skaitytojai, kuriems atrodė, kad rašytojas leidžia savo vyriausiajam herojui per daug nukrypti į kitus — vis pasakoti apie įnamius, kaimynus ir pažįstamus, o pusiau užmiršti save. Bent du trečdaliai šio tomo skirti Pultinevičiui.

Ligi šiol tą herojų susitikdavom vis pusiau priebėgiais. Čia jis, būdavo, sėdės su kuo nors, prasidės kalba apie šį ar tą, ir viskas nukrypsta į kokį nors Kalsauską, Kukį, Jankeliūną ar Jankeliūnienę, viršinininką Damiavičių, Rašimus, vienų gyvenimas išgyvendinamas iki pat panagių, kitiems pavaizduoti pasitenkinima mžesniu puslapių skaičium, o pagrindiniam herojui atitenka beveik tik tiek, kiek nuo kitų atlieka. Iš tų pasakojimų apie kitus vis tiek galima pasidaryti vieną svarią išvadą ir apie Pultinevičių: kad jis nepaprastai geras pasakojantis. Dar, žinoma, ir šį tą daugiau būtų galima pridėti: darbštus jis, tvarkingas, bičiuliškas, neturįs jokių atšakių būdo savybių, dėl to taip sutarią su visais, kad, anot to priežodžio, nors ir prie žaidos dėk. Žodžiu, geras žmogus.

Iš pirmųjų dviejų tomų ne kažin ką tesužinojome apie jį ir kaip ūkininką — apie jo apskuriamą namie, Užplyniuose. Paskutinajame tome nuo pat pradžios susitinkame su nauju veikėju — Makricku, į kurio rankas maždaug ir pereina dabar visos pasakojimo vadelės. To Makricko padedami, mes, svarbiausia, sužinome, kad Pultinevičiaus Lietuvoje būta šiek tiek panašaus ir Vaidžanto „Pragiedrulių“ šešiavilki. Be abejo, atsimenatė, kaip jis, trokšdamas ekonomikai šiek tiek pakilti, vienais metais net prieš savųjų valią prisidodino neįprastai daug bulvių. Baigėsi jam ta rizika labai gerai. Žinoma, jeigu Pultinevičius jį užkrėtusi savo šešėlišką entuziazmą būtų pagal Vaidžanto pavyzdį vykęs, gal būtų cukrinius runkelius sodinęs, nes turbūt Marijampolėje jau buvo pastatytas fabrikas, kai jį apėdė šisas. Kad tokia kryptimi jis pasuktų

savo entuziazmą, lyg ir lauktum iš ūkininko, kuris iš žemelės pragyvena. Tačiau toks Pultinevičius: eijamas Albinui Baranauskui gal pasirodytų lyg ir atskambas į Vaidžantą, taigi nebe naujas, tik vykstant naujesniais laikais. Jo herojus laimėjo varžytines pristatytį Karalkrėslio pieno perdirbimo bendrovei šimtą tūkstančių durpių. Ne tik nuvežti, bet ir prieksti ir dar, aišku, su visokiomis tokių sutarčių netesėjimo atveju numatomomis baudomis. Dar jį užvaldžiusi aistra laimėti parangą taip numušė kaina, kad ligi tol vyro sumanymą rėmusi grįžusiam iš varžytinių žmona šūktelėjo: „Pultinevičiaus, tu tiem žulikam apsiėmė visai už dyką!“ Jam ir neišėjo taip gerai, kaip šešiavilkiui su bulvėmis, bet, pakarkamai privargęs ir prisirūpinęs, prikišti iš savo kišenės ir neturėjo.

Kur kas daugiau vietos kūrinyje skirta kitam Pultinevičiaus „dvasios vaikui“, kurio vykdymui net žmona priešinosi, tai norui įsitaisyti malūna. Pirko jis gimas, turbina, ruošė tvenkinį, susirado net duris su ypatingu užraktu. Oi, vargo jis turėjo iki valios su tuo malūnu ir pagaliau net apsiuokino prieš visą apylinkę, kai iš tvenkinio ištrauktas žašinas prarijo rakčiuką ir malūnininkas buvo pasodintas laukti, kol paukštis atiduos. Gal pagrįstai, o gal ir be reikalo žašinas buvo apkaltintas, bet rakčiukas tuo tarpu nebuvo surastas, teko laužti duris, ir taip baigėsi Pultinevičiui nelaimingas, o iš šalies žiūrint juokingai naujas pajamų šaltinis. Bet tokiai komišku situacijai sudarymas, kaip kad šitas herojaus sodinimas prie pripeneto žašino ir žiūrėjimas į jo uodegą, nebe naujas „Rudenys ir pavasariuose“. Ju buvo ir pirmuose tomuose.

O laimėjo Pultinevičiaus daugiausia iš tokio darbo, kuris jam buvo primestas, būtent, nusausindamas liūną, kuris lietingu metu vieškelį paversdavo „pragaro vartais“, kaip tvirtina autorius. Apžiūrėjęs ties tą vietą vieškelį ir išsklausęs skundų tų, kuriems reikia jį taisyti, viršaitis

pagrasino: arba sausink, arba sulauksi bausos. Dar ir visas būrys viršaitį apstojusių vieškelio taisytojų, matė jis, buvo prieš jį, ir Pultinevičius, nepatenkintas ir salpstydamasis nuo žmonos atliko, kas buvo įsakyta, ir susilaikė, ko nesitiki: žmonos didžiulės padėkos.

Tie trys dalykai turbūt galėtų labiausiai išryškinti Pultinevičiaus charakterį. Jie tokie neeiliniai to žmogaus gyvenime ir kažkaip išskiria jį iš kitų, bet reikėtų užsimoją kur nors suplanuoti erelio sparnais. Patekęs į pabėgėlių stovyklą Vokietijoje, jis yra daugiau kitų traukiamas ar stumiamas, toks, kuris klausosi, kai kiti kalba, ir atlieka uždėtą pareigą. Kai iškyla subruzdymas, ar teisingi tie, kurie reikalauja sau daugiau privilegijų, prisklausęs kalbų ir tu, kurie reikalauja, ir tu, kurie nepripažįsta nelygybės, jis gi pagaliau numoja ranka ir sumurmą: „Ne mano kiaušės, ne man pupos“. Kad jis Amerikos Skvireltaune nusipirko namelius, taip pat nebuvo kažkoks rizikingas žygis — juk daug lietuvių visuose kampuose neatsispyrė pagundai turėti savą, nepriklausomą pastogę. O kas iš tiesų ji simpatiška charakterizuoja, tai tie šykštūs keli puslapiai, vaizduojantieji, kaip jis verčiasi netekęs darbo. Durpių kasimas ar malūnininkavimas rodė jį kaip žmogų, kuris nepasitenkina kasdienybėje ir nori pasiekti šį tą daugiau, rizikuoti, bet netūnoti vietoje. Tačiau kai sunkumų užkluptas žmogus nepasiduoda ir sugeba visuose savo gyvenimo frontuose parodyti išdrąginumą, kažkaip dar mielesnis atrodo jo sugebėjimas už anas rizikas, kurių buvo imtasi, be kita ko, ne iš būtinio reikalo.

Šio paskutiniojo tomo pirmasis trečdalis skirtas papasakoti dviejų gimnazistų nuotykiams. Makrickas, tas naujas kūrinių veikėjas, lyg ir atstovaujantis pačiam rašytojui, su Pultinevičium Lietuvoje buvo susitikęs tik po-

Jos pasigendi, žinoma, ir visame veikle, kuris yra vietomis stipriau ar ir labai plonais siūlais susiūtų epizodų rinkinys. Pultinevičius, nors jį norėtum ar turėtum laikyti pagrindiniu veikėju, yra daugiau gal siūlas, kuriuo susiūta, kad šiaip taip laikytųsi ir nesubyrėtų viskas atskiromis istorijomis. Deja, šio tomo kad ir ta gimnazistų istorija su visu kūriniu tik tiek bendra teturi, kad Alfonsas yra Pultinevičiaus sūnus, o Makrickas pažįsta ne tik sūnų, bet ir tėvą. Tiek lyg ir mažoka būta.

Kai jau visas veikalas baigtas, galutinai aiškėja, kad tai ne romanas. Be abejo, ir ne atsiminimai, o šiaip daugiausia gražūs, talentingo žmogaus parašyti pasakojimai, kuriuos vienija ne Pultinevičius, o greičiau laikas, vieta ir žmonės. Vieta kadaise buvo Lietuva, paties rašytojo tėvynė su lygumomis, kalvomis ir miškeliais ir sodybomis, su miestais ir miestais. Vėliau daliai ten gyvenusių žmonių teko pasukti į Vakarus, praeiti lagerių etapą Vokietijoje ir nusėsti Amerikoje. Kai taip įveikimą žiūri, priimtinesnės darosi ir tasai skyrius, kuriame rašytojas platokai supažindina skaitytojus su amerikietiškoju Skvireltaunu. Juk ten ilgam nusėdo gal ne tik rašyto-

Šimto metų gyvenimas

Dailininkas Adomas Varnas pasakoja

JUOZAS PRUNSKIS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Pažiūrėk ir meną

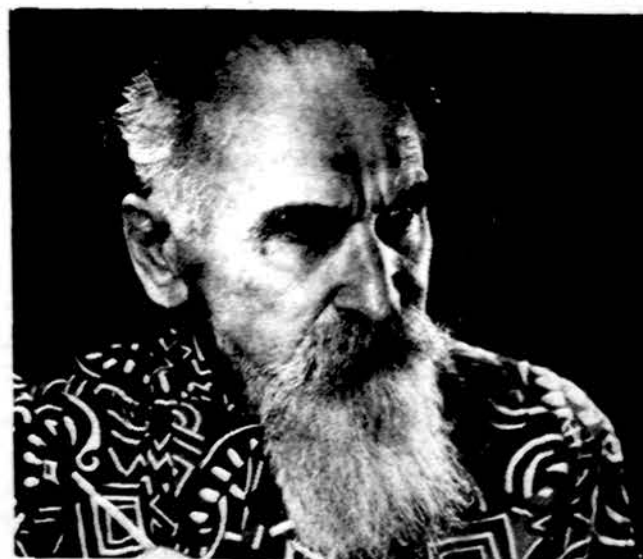
— Kokios Jūsų pažiūros ir meną?

— Visą laiką daugiau galvoju apie lietuvišką meną. Noriu tautiečius įtikinti, kad turi gražią, spindulingą ateitį. Kaip prof. M. Biržiška pasakė, mūsų tauta — karalių tauta, individualistai, o individualumas manui labai reikalingas. Gi to individualumo turime giliai šaknis — tai mūsų kryžiai, nuo krikščionybės laikų; juose yra net ir prieš

krikščionybę susidariusių elementų. Mūsų kryžiai — unikalūs dalykai visoje krikščioniškojoje šeimoje.

Be mūsų praeities laimėjimų negali būti ateities didelių pasiekimų. Praeitis nurodo kelią mūsų atečiai.

Dėl moderniojo meno — manau, kad tas sroves, kurios nuo impresionizmo išliko ir kurios vystosi toliau, įskaitant ir abstraktizmą, reikia priimti teigiamai. Tos formos neišsilaikys, bet iš jų išdygs forma, kuri ilgą laiką pasiliks.

Nuotrauka Vytauto Mažulio

Nėra vietos užėigoje

J. SAVASIS

Po Kalėdų apsilankė mūsų parapijos vikaras. Jis mėgo vakarais pasikalbėti, kartais pasiginčyti, aktualiais religiniais klausimais. Kažkaip kalba nukrypo į jo Kalėdų naktį pasakytą pamokslą.

— Kunige, gražiai pakalbėjote apie Kristaus gimimą Betliejaus tvarte dėl to, kad Juozapui ir Marijai, laukiančiai kūdikio, nebuvo vietos užėigoje. Bet toliau dėstymas man nepatiko, teisingiau, sukėlė abejonių, kai sakėte, kad per 2000 metų krikščionybė suminkštino žmonių širdis, jog šiandien yra tiek gailesčių žmonių, tiek labdaros įstaigų. Tad jei šiandien gimtų Kristus, jam nereiktų glaustis gyvulių tvarte... Aš tuo netikiu, nes žmogus, koks buvo egoistas, toks ir liko.

— Bet iš kur tu žinai, kad taip yra?

— Gerai, jei nori, kunige, pabandykite. Aš apsimesiu geležinkelio stoties tarnautoju, kuris ieško iš nežinia kur atvažiavusių dviejų pabėgėlių vietos pernaktui. Juodu neturi pinigų, o be to moteris jau laukia kūdikio. Gal jau tik valandų klausimas...

Paimu telefono ragelį: "Aljo, ar čia Hilton viešbutis? Taip. Kalba iš geležinkelio stoties. Štai koks reikalas: čia yra du vargšai, kurie ieško nakvynės, bet juodu neturi pinigų. O be to moteris..."

— "Ne, ne", nutraukė mano kalbą griežtas balsas. "Tokių, kurie neturi pinigų, mes nepriimame" — "Net vienai nakčiai?" — "Apie tai nėra net kalbos", — "Suprantu, ačiū".

— Bet tu ir pradėjai — nuo Hiltono, pabarė mane kunigas. Suprantama, kad ten vieta tik turtuoliams, o ne vargšams. Yra daug paprastesnių viešbučių — trečios ar ketvirtos kategorijos...

— Gerai, pabandysime ir ten. Pavartęs telefonų adresų knygą, surandu vieną tokių. Paimu ragelį: "Aljo. Labas vakaras, ar čia Floridos viešbutis?" — "Taip, ko

"Ar negalėtumėt juodu priimti?"

Nuotr. Alg. Kezlo, S.J.

norite?" — "Noriu informacijos. Ar negalėtumėt priimti nakvynės dujų vargšų... ir t.t." — "Valandėlę tylą, paskui griežtas "Ne!" — "Tai gal žinote, kur tokiu atveju kreiptis?" — "Bet, žmogau, kas juos priims veltui?" — "Tai gal nurodytumėt kur kreiptis, gal žinote kokią nakvynės vietą, kur veltui galima pernaktuoti?" — "Gal kur ir yra tokių, bet aš nežinau. Pasiklauskite policijos..." — "Ačiū" ir padėdų ragelį.

— Palauk, nušvito kunigas. Yra "Salvation Army" nakvynių namai. Skambink ten. Tikrai priims be atlyginimo.

Surandu "Salvation Army" telefono numerį ir pradėdau: "Aljo, čia kalba iš geležinkelio stoties. Reikalas toks: čia yra du vargšai, be pinigų, be pažįstamų. Moteris laukiasi kūdikio. Ar negalėtumėt juodu porai nakčių priimti į jūsų nakvynių namus?" — "Mielu noru. Mes kaip tik tokius nelai-

mingus gelbstime, bet šiandien visos vietos užimtos. Galima tačiau bandyti. Teatrina rytoj ryta. Gal kas iš esančių išeis, tada bus vietos dviejų. Negaliu garantuoti" — "Supratau, ačiū už paaiškinimą..."

Kunigas jau rimtai susidomėjo mano pastangomis rasti nakvynę dviejų vargšams. Jis sakė: — Yra seserų vienuolių, kurios turi pensijonus ir priima vargšus. Bandyk ten skambinti.

Susirandu telefono numerį ir skambinu: "Čia iš geležinkelio stoties..." ir išdėstau visą istoriją. Atsiliepa plonas sesers balsas: "Labai gaila, bet dabar pas mus pilna, visi kambariai užimti. Be to, mes visiškai veltui nepriimame, turi užsimokėti už nakvynę bent minimumą. Labai gaila tu vargšeliu, bet padėti negalime". — "Tai gal nurodytumėt kur kreiptis". — "Skambinkite Vargdienės Seserims. Jos gyvena čia

pat kitoje gatvėje. Jos tikrai priims". Davė ir telefono numerį.

Vėl skambinu: "Labas vakaras, sesele. Čia iš geležinkelio stoties. Yra du vargšai..." — išdėstau visą reikalą. "Palaukite, paklausu viršininkės. Na, manau, jau laimėjau. Bet balsas: "Labai gaila, bet priimti negalime. Dabar pas mus remontas. Dalis kambarių remontuojama, o likusieji visi pilni". — "Tai gal žinote, kur tuodu vargšus būtų galima pasiųsti?" — "Nežinau, gal klauskite policijos..."

— Skambink į seminariją, — patarė kunigas. Dabar atsotogos, klierikai išvažinėję, tad vietos tikrai bus". Jis padiktavo ir seminarijos numerį.

"Labas vakaras. Čia geležinkelio stotis. Yra du vargšai..." ir t.t. "Palaukite, aš jus sujungsiu su rektorium, jei dar nemiega" — "Klausau, čia kalba rektorius. Koks reikalas?" — "Yra du vargšai..." — "vienu atsikvėpimu išpyliau visą vargšų istoriją. "Mes kartais vargšus priimame... Žinoma, tik vienai nakčiai. Bet dviem... Nežinau. Jau turiu praktikos. Kaip tik įsileidžiam, tai paskui sunku išvartyti. Be to, sakote, moteris laukiasi kūdikio. Argi seminarija yra vieta nėščiom moterim? Patys spreskite". — "Supratau, labanakt". — "Labanakt" ir padėjau ragelį.

Mano svečias kunigas sėdėjo nustebejęs ir susirūpinęs, tarsi tikrai geležinkelio stotyje lauktų du vargšai, įsiskaitę prieglaudos. Tada jam sakau:

— O gal paskambinti tavo klebonui? Klebonija didelė, vietos tikrai yra.

— Dėl Dievo meilės! Net nebandyk. Pažįstu kleboną. Jis niekad jokių pašalinių nepriima, juo labiau nepažįstamų vargšų. Sako, klebonija — ne prieglauda.

— Tai gal žinai kitą kurią kleboniją, kur būtų galima kreiptis?

— Jos visos panašios. Veltui būtų įsiskaitę... Bet..., žinai, pabandyk paskambinti į vyskupijos Caritas įstaigą. Ten gal tikrai priims.

Skambinu į vyskupijos Caritas centrą. Atsiliepa sargas. Kai jis išklausė visą mano papasakotą istoriją, sako: "Žinote, mūsų i-

Lietuviškieji haiku

ALEKSANDRAS RADZIUS

Rytas traukia
gyvą saulę
iš vandens.

...

Zuvėdros sukapojo
ryto mėnulį.
Verčia zuvėdros mėnulio.

...

Žalia žolė
žydi danguj
palaidojo mėnulio kaulus

...

Medis ištiesė
žalią ranką —
pasisveikino...

...

Zenito karštis
apkabino horizontą,
miestas pilnas žarijų.

...

Plaukiu Maine'o vandens —
staiga apsupo
Nemuno krantai.

...

Šiandien ieškau Šatrijos.
"Šatrija, tu semtė meilė..."
Kur tu esi?

...

Trakų pilį
aš niekad nebuvau,
bet visada esu.

...

Žaibas
vienos sekundės tuštuma
erdvė.

Z. Mikšys

Ziema (ofortas)

...

Griauštinio žodžių
juodas aidas:
artėja toluma.

...

Vasara nusišypsojo
graužui rudenį
ir nuėjo ruošti vakarienės.

...

Saulė palaidojo vakaruose
ir užsimerkę
parėjome namo.

...

Naktis atsikrėdo
ant šikšnosparnio
juodų sparnų.

...

Aštrios strėlės žvaigždžių
susmigo
į žemės laimę.

— Kas Jūsų pačių kūryboje labiausiai prie širdies?
— Tas, kas jungia žmogaus sielą su kūnu, daugiausia — portretai. Peizažai mažiau traukia.

Prof. Varnas apie religiją

— Būtų įdomu patirti Jūsų pažiūras į religiją?

— Apie Dievulį aš manau, kad tai visur esanti Būtybė, ypatingai pasireiškianti žmogaus prote. Mano supratimu, yra didelė jungtis tarp kūno ir dvasios. Aš esu praktikuojantis katalikas, negaliu kitaip pasakyti. Bet man Dievas yra taip artimas, Jis yra žmoguje. Intelligentas turi Dievą giliau suvokti.

Kultūros sąvokon įeina meilė. Meilės pagrindais atsiranda žmogus, ir meilė turi lydėti visą gyvenimą. Mano gyvenime religija turėjo didelę reikšmę. Juk būdamas penktose klasėse pats, ne tėvų patiriamas, važiuavau į kunigų seminariją, norėdamas rasti ramumą ir dvasinį pasitenkinimą. Stebiu savo gyvenimo kryptį ir pats darau sau įsipareigojimus. Kas gera, aš noriu priimti ne vien iš katalikybės, bet ir iš kitų krikščionybės formų. Esu ekumenistas, žaviuosi tuo sąjūdžiu, Jono XXIII idėjomis.

Kaip dail. Adomas Varnas laikosi dabar, tapęs šimtainečiu? Tos minties vedamas, vėl pasibeldžia į duris namų 3721 W. 65 St., Chicagoje, kur dabar dailininkas su žmona Marija gyvena. Duris atidarė dabar su jais būnanti ir juos rūpestingai globojanti Domė Petrutyte, Varnienės auklėtinė,

montesorininkė, dabar jau pati išėjusi į pensiją.

Varną radau salone, kur sienos apkaubtos jo kūrinių, kur švytėjo pora dailininko gerbėjų atgabentų kalėdinių gėlių. Dailininkas išsėdėjo gulimoje kėdėje, šilčia apsiklojęs. Atrodė lyg kiek sulysęs, lyg truputį pavargęs, bet dar pajėgus tęsti kalbą su ateivių.

— Kada gi, dailininke, iš tikrųjų Jūsų šimtas gimtadienis: sausio 1 ar sausio 2 d.? Net ir enciklopedijose šios abi datos maišomos? — paklausiau.

— Sausio antrą.
Ir įrodymui D. Petrutyte atnešė registracijos kortelę, rodančią, kad gimęs 1879 m. sausio 2 d.

— Kaip jaučiatės savo šimtojo gimtadienio išvakarėse?

— Nesijaučiu, kad būsiu pasiekęs šimtą. Rodos, dar ta sukaktis kada toliau ateis.

— Kaip dabar dieną praleidžiate?

— Ot, šlepinėjau iš kėtės į kėtę, o dažnai dar sau ir padainuoju.

— Daugiausia Maironio: "Ten, kur Nemunas banguoja... Ten užaugau iškentėjau aš kančias visas". Antrą mėgstu tai tą joniškėčių: "Valio, dalgele". Labai mėgstu.

Dailininkas valandėlei nutilo, atsiduso ir čia pat uždainavo: "Valio, dalgele..." Balsas ne stipriausias, bet dar aiškus. Padainavęs posmelį, sustojo ir vėl ėmė pasakoti:

— Čiurlioniui šią dainą padainavau. Jis man tada pasakė, kad čia lygumų dvasia... Tai man giliai įsiminė...

Netoliese buvusi Aldona Kasparienė, kuri rytais ateina Varnams padėti, pratarė:

— Kai dailininkas rengiasi, jis mėgsta dainuoti "Kur lygūs laukai, snaudžia tamsūs miškai..."

— Bet aš tik sau dainuoju. — įsiterpia Varnas.

D. Petrutyte papildo:

— Kai tik Varnas nusiminęs, Varnienė prieina prie jo ir prašo padainuoti... Jis atsigauja...

Dabar dailininkas pradeda rimuoti:

— Akmuo be kraujo, vanduo be sparnų, papartis be žiedelių, taip aš jaunas berniukas be jaunios mergelės...

Ir toliau deklamavo kitus posmus. Atsimena įvairius poezijos gabalėlius ir sau kartais padeklamuoja.

Adomas Varnas

Karalius Mindaugo vainikavimas

— Gerų prietelių, ypač Domės Petrutytes, padedami, su žmona dar pagyvensime, kol Dievas leis dar tuo gyvenimu naudotis. Kaip Dievas duos...

— Kaip aiškinatės, kad tokio ilgo amžiaus sulaukėte?

— Susilaikymas nuo gėrimų, nuo rūkymo, nuo neraminančių įtampų. Gerų prietelių pagalba, gera globa, aptarnavimas, draugų pažįstamų, žmonos prielankumas taip ir palaiko sveikatą.

— Kokį savo kūrinių labiausiai vertinate?

— Mindaugo vainikavimas. Tai mano labai kruopštus darbas. Jam kurti pašvenčiau trejus metus, susirašinėčiau net su Paryžiaus ir kitų vietų muziejais bei atitinkamais specialistais, iš kurių gavau žinias apie ano laiko drabužius.

— Ką dar norėtumėte pasakyti lietuviams?

— Aš manau, kad Lietuvai yra skirtas kelias atsikelti savo ribose. Visa darbuotė užsienyje — surasti kelią Lietuvai atsistatyti. Tai mano didžiausias pageidavimas. Tai viskas, ką galiu pasakyti. O keliai tam įvairūs. Gailiuos, kad negaliu daugiau ko nušviesti. Mano atmintis jau šlubuoja...

Pakrutėjau išeiti. Varnas atsistojo visu ūgiu, apsikabino, pabučiavo ir pratarė:

— Ačiū.

Palydėjęs iki durų, dar sutrepsėjo, parodydamas, kad jis mankština ir šimto metų amžiaus naštai dar nenori pasiduoti...

(Pabaiga)

Saulės užtemimo belaukiant

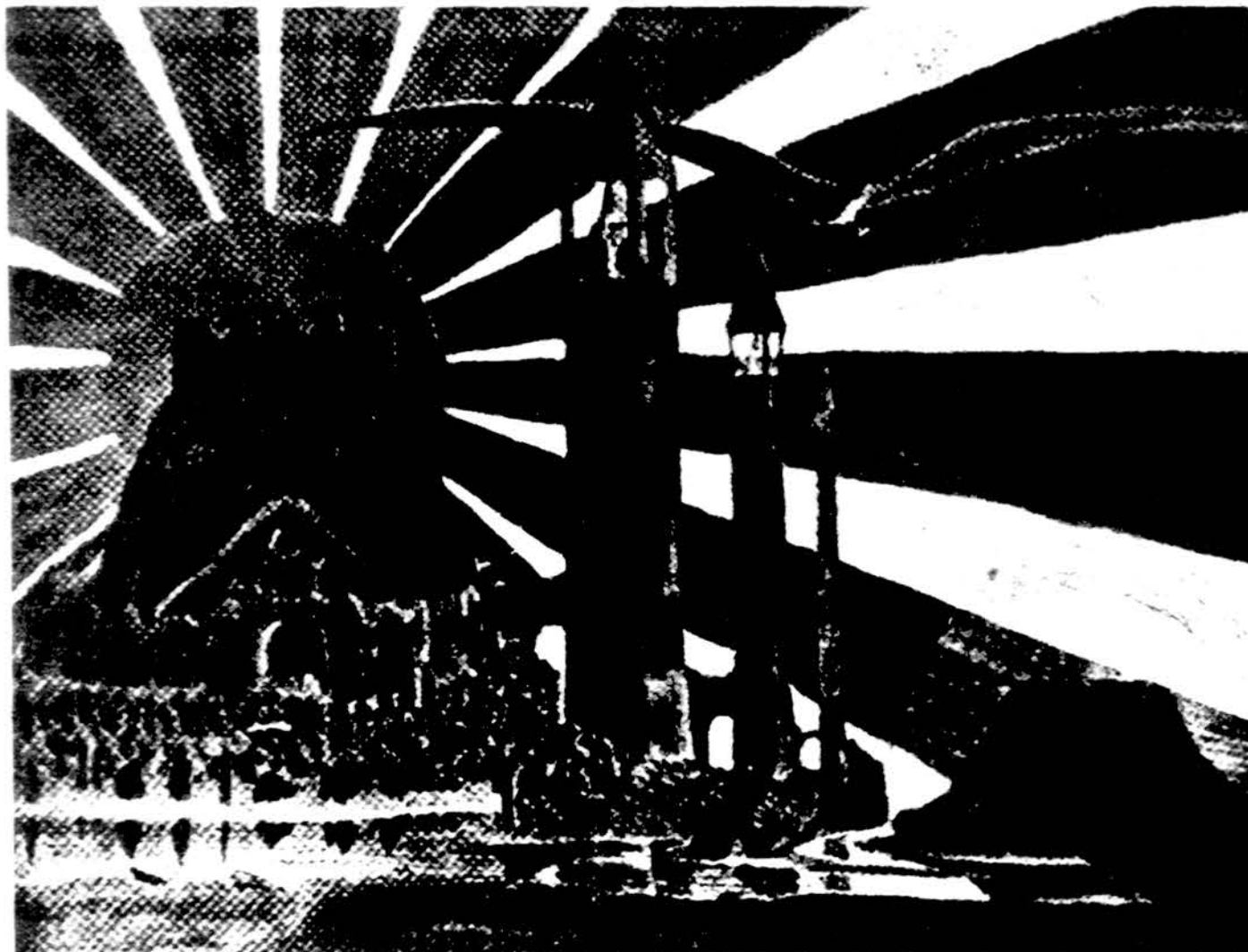
Vienas iš įdomiausių dangaus skliauto reiškinių — saulės užtemimas — įvyks dar šį mėnesį, 23-čią dieną. Tai bus totalinis užtemimas. Mėnulio šešėlis palies žemės paviršių ankstyvą rytą Ramiame vandenyne tolokai nuo Šiaurės Amerikos krantų. Perbėges vandenyno bangas, šešėlis įsoka į JAV teritoriją Oregono valstijoje, Columbus upės žiotyse. Tuoj pat saulė užtams Portlando ir Salem, miestuose, taip pat ir Olimpijos mieste Washingtono valstijoje. 2 Seattle miestas liks kiek į šaurę nuo totalumo ribos. Šešėlis jo neužgaus, bet saulė ten bus beveik visai užtemdyta, tik mažas jos kraštelis teišliks. Toliau mėnulio šešėlis užguls Walla Walla Washingtono ir perbėgs į Idaho ties Lewiston'u, perbrauks per Montaną, kur užtemdys saulę Helena, Great Falls ir kt. vietovėse, užkliudys gerą North Dakotos kampą ir ties Estevan'u, Saskatchewan'o provincijoje, peržengs Kanados sieną ir patrauks tiesiai į Manitobos provinciją. Jos 600.000 gyventojų sostinė Winnipeg turės progą patirti pilno saulės užtemimo grožį. Užtemimas ten truks 2 minutes ir 16 sekundžių.

Toliau šešėlis skris per Kanados miškus, ežerus ir lygumas į šiaurės rytus, užkliudydamas Ontario ir Quebeco provincijas, kirs Hudsono įlanką, Buffino salą ir, įsiveržęs į didžiąją Gren-

landijos salą, jau vakare, saulė leidžiantis, pakils aukštyje ir erdve, kur ilgai ir kantriai lauks, kada ir vėl galės pabraukti žemei per nosį.

Paties šešėlio plotis nedidesnis kaip 314 kilometrų (195 mylių). Tačiau platiuose platuose ir abi pusės nuo šešėlio įvyks dalinis saulės užtemimas. Visa Šiaurės Amerika, išskyrus šiaurinę Aliaskos dalį su Aleutais, Vidurio Amerika, dideli Ramiojo ir Atlanto vandenynų plotai su visa Ispanija, didėle D. Britanijos salų dalimi, Portugalija, na ir truputis Prancūzijos regės tik dalinai pritemdytą saulę. Juo arčiau šešėlio tako, juo didesnė dalis saulės bus pridengta. Pavyzdžiui, Bismarck'e, N. D., ir Eugene, Ore. vietovėse net 99 procentai saulės disko bus uždengta, o Nikaraguos sostinėj Managua vos 7 procentai. Puerto Rico saloje dar geriau — 1 procentas. Ten, tikriausiai, mažai kas ir pastebės, kad "slibinas" saulės gabalą iškando.

Los Angeles mieste dalinis saulės užtemimas prasidės 6 val. 56 min. ryto ir baigsis 9 val. 9 min. ryto; New Haven, Conn., užtemimas truks nuo 11 val. 2 min. ryto iki 1 val. 33 min. p. p., Washingtono, D. C., nuo 10 val. 52 min. iki 1 val. 25 min., Miami, Fla., nuo 10 val. 38 min. iki 12 val. 59 min., Chicagoje, Ill., nuo 9 val. 37 min. iki 12 val. 12 min., Baltimorėje, Md., nuo 10 val. 53

Mikalojus K. Ciurlionis (1875-1911)

min. iki 1 val. 26 min., Bostone, Mass., nuo 11 val. 6 min. iki 1 val. 36 min., Detrote, Mich., nuo 10 val. 44 min. iki 1 val. 19 min., New Yorke nuo 11 valandos, iki 1 val. 31 min., Clevelande, Ohio, nuo 10 val. 46 min. iki 1 val. 21 min., Philadelphijoje, Pa., nuo 10 val. 57 min. iki 1 val. 29 min., Providence, R. I., nuo 11 val. 5 min. iki 1 val. 35 min. ir Toronto, Kanadoje, nuo 10 val. 52 min. iki 1 val. 26 min. vietiniu laiku.

Daugiausia saulės disko bus pridengta Chicagoje — 79 procentai. Nedaug atsilieka Los An-

geles — 78 procentai. Toliau procentais: Detroitas — 75, Torontas — 74, Clevelandas — 72, po 61 procentą saulė bus pritemdyta Baltimorėje, Bostone, New Yorke ir New Havene, po 60 — Washingtono, Philadelphijoje ir Providence, na, o Miami lieka tik 32 procentai, vos trečdalis.

Po šio užtemimo dar 27 įvairių rūšių saulės užtemimų iki šio šimtmečio pabaigos įvyks. Bet vis kitą žemės vietą. Šiaurės Amerikai šis užtemimas bent šiam amžiumi bus paskutinis. Nors ir pasakojimas, nors daugelis iš mūsų ki-

to daugiau neberegės, bet nežūrėkime tą dieną į saulę nuoga akimi ar, neduok Dieve, per savo nuosavus akinius. Nei per aprūkintą stiklą. Akys, vis dėlto, svarbiau, kaip saulė. Geriausia ir saugiausia, jei yra kokie nors žiūronai, nuprojektuoti per juos saulės diską ant popieriaus lapo, prisegto prie kartono, kad stamant rūsio būtų. Tada ant tokio ekranėlio gražiai matyti, kiek saulės pridengta, kaip užtemimas progresuoja ir, jei žiūronas kiek stipresnis, gali pasitaikyti pamatyti ir garsias saulės dėmes.

A. Radžius

Nauji leidiniai

• VYDŪNO LAISKAI SKAUTAMS

TAMS. Redaktorius Vytautas Mikūnas. Dailininkė Zita Sodeikienė. Išleido Akademines skautijos leidykla 1978 m. Leidyklos adresas: 8913 S. Leavitt St., Chicago IL 60620. Išleista Vydūno Jaunimo fondo lėšomis. Tiražas 700 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 3001 West 59th St., Chicago, IL 60629. Knyga puošniausio didelio formato, iliustruota puslapiais dail. Zitės Sodeikienės piešiniais, kietais viršeliais ir aplanku, 72 psl., kaina — 3 dol., gaunama ir "Drauge".

Š. m. vasario 20 d. sueina 25 metai nuo žymiojo Mažosios Lietuvos rašytojo ir filosofo Vydūno mirties ir kovo 22 d. — 110 metų nuo jo gimimo. Abidvi sukaktis bene prasmingiausiai bus paminėję akademikai skautai, išleisdami gražų leidinį "Vydūno laiskai skautams". Surinkti vienoje knygoje, dabar jie sudaro taigį įdomų indėlį bendrajame Vydūno plunksnos palikime. O tie laiskai iš tikrųjų yra straipsniai ir pasakaitos, įvairiomis progomis skaitytos skautams arba spausdintos skautų leidiniuose. Atskirų gabalų antraštės yra tokios: Žmogaus pašaukimas, Pagrindinė sąlyga tautos laisvei įsigyti, Vienas žmogus skautų uždavinys, Kas aš, Garbės troškimas ir garbės laimėjimas, Budiu, Kuo nori būti, Jauno žmogaus augimas, Žmonių pasisveikinimas, Žmogus ir laikas, Kaip tapti saulėtu žmogumi.

Knygos redaktorius Vytautas Mikūnas savo redakcinės pastabos, be kita ko, rašo: "Vydūno asmenybė neapima didžiulio ilgio, ilgus laikus. Taurus Vydūno humanizmas labai artimas skautams, todėl nenuostabu, kad su jais labai artimai bendradarbiavo ir ypatingai suartėjo gyvenimo saulėlydyje. Pamilo jaunimas Vydūną ir klausėsi jo gyvo pranašiško žodžio. Ateitininkai, Romuvos korporacija, Jaunoji Lietuva, šviesiečiai, Mažosios Lietuvos taryba, Lietuvos rašytojų draugija, Lietuvos Atgimimo sąjūdis, studentai Vokietijoje, latviai ir daug kitų organizacijų pagerbė Vydūną ir laikė saviškiu. Dabar tegul jiems kalba šis rašytinis palikimas. Kas yra taikytina skautams, yra lengvai suprantama ir kitų".

Išskirtinai pabrėžtinas knygos iliustracijos. Prieš kiekvieną temą duodama viso puslapio dail. Zitės Sodeikienės grafika. Pastaruoju metu dailininkė aplamai yra įsimaginusi į savotiškas filosofinių užuominų temas, reiškiamas puošniais siurrealistinėmis plotmės įvaizdžiais. Todėl ir Vydūno žodis jai buvo prie širdies. Vydūną ji savo piešiniuose interpretavo įdomiai, kūrybingai.

VYDŪNO LAISKAI
SKAUTAMS

• Aleksandras Pakalniškis, STUDENTO DIENORAŠTIS. Viršelis Mykolo Morkūno. Išleista Jankaus ir Pakalniškio fondo lėšomis 1978 m. Chicago. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 3001 West 59th Street, Chicago, IL 60629. Leidinys 284 psl., kaina 5 dol., gaunamas ir "Drauge".

Skaitytajams Aleksandro Pa-

STUDENTO DIENORAŠTIS

kalniškio plunksna jau pažįstama iš ankstesnių jo atsiminimų knygų ir iš etnografinių žemėlapių (savo gimtųjų apylinkių) aprašų. Visa ta etnografinė medžiaga, tas lengvas ir nostalgikas pasiskaitymas apie "senus gerus laikus" išiešviui buvo pateikti kaip neblogas skanėstas.

Nauja savo knyga "Studento dienoraštis" A. Pakalniškis daugelį nukels į jų pačių studijų dienas Kaune 1936-1939 metais. Dažnai mūsų rašomuos atsiminimus maišosi vis žymūs asmenys, sakykime, tautos vadai, neretai ir pats autorius tarp tokių save įterpia. Pakalniškis savo praeities dienoraštyje elgiasi kitaip. Aprašo tą pilkąją ir visai neherojišką studento kasdienybę, mažus jo džiaugsmus bei rūpesčius ir nuotakas ne kokių nors valstybinių, o grynai buitinių savo aplinkos mastų. Ir kažin ar tai nėra pats autentiškiausias amžių dienų gyvenimo paveikslas?

Kad Pakalniškio plunksna pakankamai minkli ir šiam autoriaus užmojui labai tinka, nėra abejonės. Kai kurios dienos, rašio detalės, net grynai literatūrinė vertė, yra labai vykusios. Pavyzdžiui, ta autoriaus nuotaka, bevaikštinėjant po "Zaburskio pastauninko kalnus" (60-61 psl.).

Viena, ką autorius geriau galėjo padaryti, tai atidžiau su tvarkyti knygos grynai kalbinę problemą. Nesistebim, kad jį, kaip ne lituanistą ir dar žemaitį, bendrinėje mūsų kalboje nėra tvirtas. Tačiau knygai būtų išėję tikrai "į sveikatą", jeigu ją, prieš atiduodant spaudai, rašybos bei stiliaus prasme būtų dar peržiūrėjęs jautrus šių aršių specialistas. Ypač į akis krinta veiksmažodžio, kur reikia ir kur nereikia, nukėlimas į sakinio pabaigą. Vietomis tiesiog negalima atskratyti vokiškojo sakinio konstrukcijos įspūdžio su tais visais "haben, gewesen sein" sakinio gale. Jeigu net toks mūsų literatūros klasikas Vincas Krėvė, prieš knygą spausdinamas, jos rankraštį duodavo dar peržiūrėti kalbininkams, juo labiau šitai būtų praverę Aleksandrui Pakalniškiui.

• PASAULIO LIETUVIS, 1978 m. gruodžio mėn., Nr. 46/110, Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidžia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba, Redaguoja Romas Kasparas ir Romas Sakadolskis. Techniniai redaktoriai — Clementas Dėdela. Kalbą ir stilių taisyso Pranas Razninas. Korektorių — Vakarė Valaitienė. Administruoja Stasys Dziugas. Redakcijos ir administracijos adresas: "Pasaulio lietuvis", 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Žurnalo metinė prenumerata — 6 dol. Spausdina "Draugo" spaustuvė.

Pirmosios Vilniaus kamerinio orkestro gastrolės Amerikoje

Pagaliam norintys pasigirti lietuvių pasiektu aukštu lygiu kamerinėje muzikoje dabar turi tvirtą pagrindą ir jokių dvejočių nekelti įrodymais: pirmieji Amerikoje Vilniaus kamerinio orkestro pasirodymai tiesiog stebina savo preciziškumu, subtilumu, originalia kiekvieno veikalo interpretacija. Po 25 koncertų, pradėtų Tennessee ir leidusių orkestrą išgirsti pietuose, vidurio vakaruose ir rytinėje pakrantėje, jo vardas nebebus tik klausytuku. Gastrolės Europoje orkestrą išgarsino jau prieš 10 metų. Lauktina ir jau yra labai teigiamų atsiliepimų ir Amerikos spaudoje. Jo išpopuliarinimą gali pristabdyti tik tai, kad daug čia jų koncertų vyksta nedideliose, tikrai pajėgių muzikos kritikų nepripratusiose miestukose. Nors orkestras yra įgijęs apie 60 plokštelių, šiame kontinente jos nėra užtektinai pasklidę. Įkurtas 1960 metais, iki šiol aukščiausio pripažinimo jis susilaukė 1976 m. tarptautinės von Karajan vardo "Young Artists Orchestras" varžybose, gavęs aukso medali. Juos išlauskęs, didysis von Karajan pasakė: "Kai išgirstu taip grojančius jaunus žmones, man nebereikia sielos muzikos ateitimi".

Lacrosse, Wic., 30 sausio ansamblis pasirodė koncertų serijoje kaip "Lithuanian Chamber Orchestra of Vilnius". Jo paklausti prigužėjo pilnutelaitė nemaža auditorija. Vos keliems pirmojo veikalo taktams nusikambėjus, buvo galima suvokti, kad tai ne mažų miestelių kategorijos kolektyvas. Dvidešimt du jauni vilniečiai styginkiniai, vadovaujami Sauliaus Sondeckio, iš karto užkariavo visos salės dėmesį. Besibai-giant pirmajai koncerto daliai, buvo aišku, kad vilniečių orkestras gali lygintis su pačiais žinomiausiais kamrinėmis muzikos ansambliais. Gal jie neturi pirmiausių I Musici metais iš visų trykš-te trykšusio nesutramdomo entu-

ziazmo, Toulouse kamerinio orkestro spontaniškumo bei ugnies, ar Saint Martin-in-the Fields sodrumo. Jie parodo betgi didesnę subtilumą, negu Prahos kamerinis orkestras, o prilygdamį Maskvos kamerinio ansamblio beveik neįtikimam tobulam sąskambiumi, kartais išgauna gysvę, o kartu ir originalesnį toną negu šie. Vilniečių skalė plati: retas daugiau 20 asmenų ansamblis sugeba pasiekti tokių pianissimo, kaip jų; kai prieina prie fortissimo, pilnas vargonų efektas nevirsta triukšmu. Sondeckis, atrodo, linkęs į kiek romantišką dramatinę interpretaciją: išnaudoja visus galimus niuansus, momentais net kiek pakeičia tempą, kad išgautų kuo spalvingesnę kontrastą. Tai kartais beveik sukelia iškoto stilizavimo įspūdį, niekad betgi neperžengia ribos. Sumaniai parinkta programa įrodo sugebėjimą pagauti skirtingų šimtmečių dvasią. 1977 m. Berlyne orkestras gavo kritikos premiją už geriausią moderniosios muzikos atlikimą.

Kolektyvo nariai — daugumas Sondeckio mokiniai — neužsikrėtę solisti manija, nors ne vienas jų yra laimėjęs pirmas vietas sovietinėse ar net tarptautinėse var-

žytinėse. Kiekvienos grupės sąskambis toks darnus, jog beveik neįmanoma kalbėti apie paskirus instrumentus. Kol groja ansamblis, jie, atrodo, rūpinasi tik pilnutiniu akordo darnumu ir besąlyginiai seka maestro sugestijas. Itin tobulai per visą vakarą, neįveliant nė mažiausio nesvarumo, skambėjo violončelės ir violos. (Nenoromis peršasi mintis, kad Sondeckis, buvęs Markevich mokiny, ar nebus pralenkęs savo mokytoją tiek interpretacijos subtilume, tiek sąlytyje su savo orkestru).

Lacrosse duoto koncerto programon buvo įjungti ir du trumpi lietuvių kompozitorių kūriniai: Sondeckio harmonizuotos Ciurlionio "Variacijos liaudies dainos tema" ir ugningai pralambėjusi F. Bajoro "Toccata". Repertuaras buvo nuo Purcell iki Sostokovičiaus, kurio "Kamerinė simfonija stygų orkestrui" sulaukė itin šilto publikos pripažinimo tikrai originalioje interpretacijoje. Vivaldi, ypač jo C-Dur Concerto, gal galima buvo pasigesti didesnio skaidrumo perėjimuose, švelnesnio gracingumo. Tiek Boccherini, tiek Rossini C-Dur sonatų styginkinams orkestras išvys-

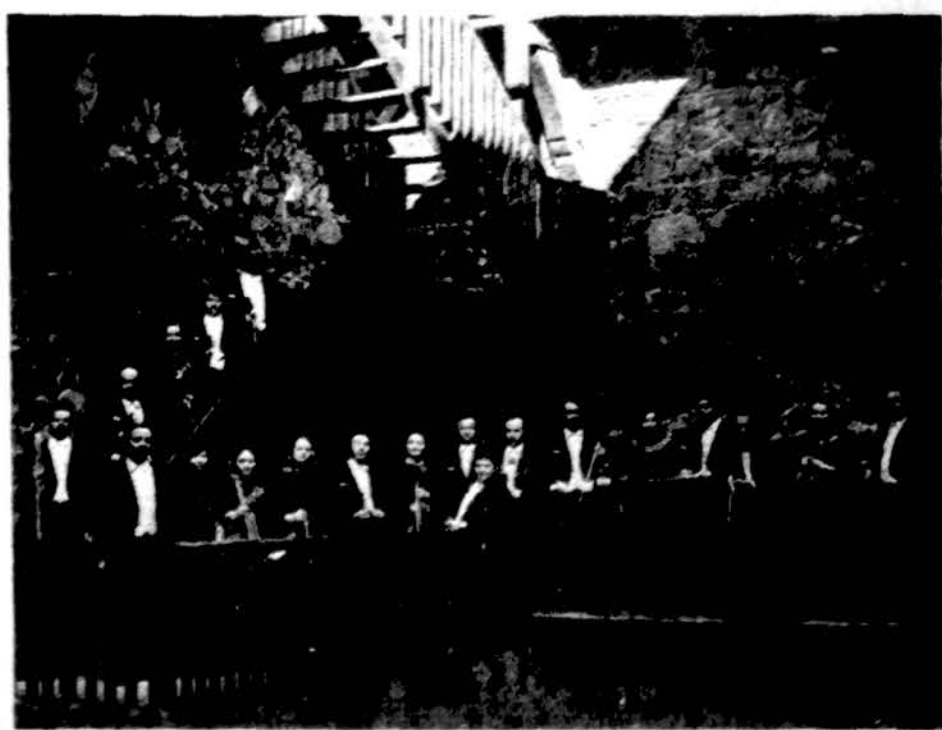
tė didelį žaismingumą ir klausytojus riste pririo prie kėdžių, prašant bisų, kurių ir susilaukė: Mozart ir Gluck. Orkestrui padėkoti visai salei suklant ant kojų. Tikrai turime kuo didžiuotis.

B. C.

Pasaulinės vertybės Kauno galerijoje

Didelį dailės lobį yra sukaupti ir dar vis kaupiami naujuosiuose Paveiklų galerijos rūmuose. Kaune. Renkasi ne vien lietuvių dailininkų darbai, bet ir kitų tautų iškilioji kūryba. Ir ne vien šiandieninė, bet ir daugelio praeities šimtmečių. Vakarų Europos tapybos salėje dominuoja XVII ir XVIII am. italų ir Nederlandų darbai. Čia yra ir vienintelis Pabaltijje P. Rubenso (1577-1646) kūriny "Nukryžiuotasis". Netrukta ir kitų dailės mokyklų atstovų: yra ir didelės vertės ispano Ch. Riberos (1588-1653) paveikslas "Diogenas su žibintu". Rikiuojasi ir vėlybojo Renesanso kūryba.

Net penkios salės yra skirtos svetur gyvenančio Mykolo Žilinsko dovanotai kolekcijai. Kolekcijoje daug pasaulinių garsenybių, tarp kurių: italo Rafaelio (1483-1520) "Šventoji šeima"; ispanų-Murillo (1617-1682) "Šventoji Cecilija". F. Goya (1746-1828) "Natiurmortas" ir Ch. Riberos "Galestin-gasis samarietis"; flamandų rinkinyje — A. van Dyck'o "Dailininkų gildijos sargo portretas", Rubenso "Mažoji tėvo André portretas" ir kt. Netruksta taipgi XIX ir XX amžiaus impresionistų, postimpresionistų ir fovistų tapybų. Čia eksponuoti P. Picasso, V. Kandinskio, A. Deraino, M. Chagallo, E. Noldės ir kt. darbai.

Vilniaus kamerinis orkestras, šiuo metu gastroluojantis Amerikoje